

Ramiza Smajić. *Migracije i Bosanski ejalet: 1683–1718.*, Univerzitet u Sarajevu – Institut za historiju, 2022, 390.

Knjiga *Migracije i Bosanski ejalet: 1683–1718.* autorice Ramize Smajić detaljno istražuje procese migracija u periodu od 1683. do 1718. godine na prostoru Bosanskog ejaleta, uzimajući u obzir da je to vrijeme velikih sukoba između Osmanskog Carstva i Habsburške Monarhije. Upravo ti sukobi i ratovi su bili dijelom velikih političkih i drugih promjena, dok su migracije snažno uticale na etničku, društvenu i ekonomsku strukturu Bosanskog ejaleta.

Autorica prikazuje migracije i migracijska kretanja te rekonstruiše njihov utjecaj na demografski i društveni razvoj Bosne i Hercegovine koristeći bogatu osmansku arhivsku građu i dokumente iz administrativnih osmanskih registara, a također i domaće i strane historijske izvore.

Na početku monografije autorica govori o Bosanskom ejaletu kroz njegovo formiranje, administrativni, vojni prikaz i vojnu organizaciju nakon čega donosi činjenice o stanju u Osmanskoj Državi i ratovima te dešavanjima i prilikama na prostoru Bosanskog ejaleta u periodu od 1683. do 1718. godine. Posebnu pažnju posvećuje Ugovoru o miru u Srijemskim Karlovcima iz 1699. godine koji je donio nove ejaletske granice.

Govoreći o društvenoj strukturi u Bosanskom ejaletu monografija donosi podatke o konfesionalnoj slici na prostoru ovog ejaleta, a zatim i konkretno o Vlasima i Jevrejima u društvenoj strukturi Bosanskog ejaleta.

U fokusu istraživanja ove monografije su upravo migracije u periodu između 1683. i 1718. godine gdje se na prvom mjestu govori o migracijskom talasu nakon 1683. godine i dolasku Jevreja u Sarajevo 1683. godine nakon čega je, historijski gledano, uslijedilo i mletačko osvajanje Novog kada je počeo progon muslimanskog stanovništva i raseljavanje stanovništva Novog i Risna 1687. godine čiji su iseljenici došli u Nikšić. Nakon toga autorica govori i o ugarskom i mletačkom poticanju iseljavanja kršćana, te kakvi su bili odjeci Velike seobe u Bosanskom ejaletu, poslije čega slijede poglavlja koja govore o migracijskim valovima do 1690. godine; o seobi katolika iz Hercegovine 1693. godine; odjecima seobe nakon austrijskog prodora do Sofije; seobi u tzv. "Carske zemlje"; o fenomenu višestrukih migracija; te o povratku dijela nemuslimana na prostor Bosanskog ejaleta itd.

U sljedećim poglavljima knjige riječ je o nasilnom mijenjaju vjerovanja, tj. pokršćavanju muslimanskog stanovništva na nekadašnjoj teritoriji Bosanskog ejaleta, te o odnosu prema vjerskim objektima, gdje kasnije autorica pojašnjava veze migracija i hajdučije, tj. koje su njihove uzroci i posljedice.

Govoreći o faktorima rasta i opadanja broja stanovništva, životu u multikonfesionalnim sredinama, trgovini, gradnji stambenih i javnih objekata, o životu na selu i sl., ova monografija posmatra migracije kao historijski proces koji je na više načina oblikovao Bosanski ejalet, a ne samo kao posljedicu ratovanja.

Na koncu, autorica se osvrnula i na kontroverzne pojave kroz razvoj etničkih i kulturnih identiteta u Ejaletu posebno obrađujući pažnju na imenovanja Drugog i etničkog kroz pojmove Kiptija, Vlaha, balija, škutora, Grka, bekijaša i Šokaca.